

Citationsbrug i lys af pragmatisk-kritisk videnskabsteori

Birger Hjørland, Inst. for Kommunikation

Email: Birger.Hjorland@hum.ku.dk

9. November 2023

UBVA symposium

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

Pragmatisk-kritisk videnskabsteori bygger på nogle grundopfattelser:

- Data taler ikke for sig selv!
- Data skal fortolkes
- Fortolkningen af data indbefatter afklaring af formål, værdier og interesser
- Viden og forskning, herunder bibliometri og forskningsevaluering kan ikke være neutrale, men vil altid støtte bestemte interesser på bekostning af andre.
- Der er derfor ikke nogen evalueringsmetode (fx H-index), der simpelt hen er den bedste, og det vigtigste arbejde er at *afklare forskellige mål og interesser* for (f.eks.) anvendelse af bibliometriske data.

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

- Der er stærke administrative ønsker og behov for at forskningsevaluere, og for at være objektive og neutrale. Dermed er der også tendenser til at overlade meget af ansvaret til bibliometriske eksperter, der på deres side også gerne vil gøre sig nyttige.
- Bibliometriske eksperter er ikke værdiløse, men har tendens til at overse og underspille de politiske valg, som forskningsevaluering nødvendigvis indebærer, som der her gives eksempler på.
- Ahlgren og Waltman (2014) mener fx at man skal sammenligne "like with like" og måle ligheder fx mellem tidsskrifter. Men lighed er et relativt begreb. Enhver ting er lig enhver anden i visse henseender, hvorfor lighedsmål kræver en begrundelse for hvilke ligheder, der er væsentlige i en given sammenhæng.

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

”Lighedsmål” er et eksempel på, at tilsyneladende simple og objektive mål indebærer konsekvenser, der ikke er neutrale. Der flere:

- Ahlgren og Waltman (2014) finder en god sammenhæng mellem ekspertvurderingerne og citationsdata.

Men den pointe, jeg her ønsker at fremføre er, at sådanne sammenhænge ikke nødvendigvis er et sundhedstegn (en gensidig verificering), men kan forstås som svagheder i ekspertpanelernes evne til at foretage kvalitative skel, fordi:

Citationsdata favoriserer store specialer og dominerende teorier. Ekspertpaneler kan i princippet modvirke en sådan bias (afhængigt af deres sammensætning). Og at de dominerende teorier nødvendigvis er de bedste er en tvivlsom antagelse, der modvirker udviklingen af bedre teorier.

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

- Forskeres opgave er ikke at blindt at følge dominerende teorier, men kritisk at undersøge disse og udvikle selvstændige opfattelser.
(Jeg så for nogle år siden et dansk universitetsbibliotek rådgive Ph.d. studerende om ikke at argumentere imod dominerende synspunkter, for at få større citationstal. Det er et råd, jeg finder stærkt uetisk.)
- At antage (a priori) at tidsskrifter med høj JIF er "de bedste" er et eksempel på at "lade data tale for sig selv".
- Peter Gøtzsches (2013, 65-66) vurdering af *New England Journal of Medicine*, det medicinske tidsskrift med den højeste "impact factor", viser at nærmere undersøgelse af tidsskriftet ud fra et kritisk perspektiv kan problematisere misvisende "kvalitetsindikatorer"

Pragmatisk/kritisk videnskabssteori

- Heine Andersen (2000) viste at 788 danske forskeres, overvejende fra samfundsvidenskaberne, rangordning af tidsskrifter indikerer et pluralistisk billed og en moderat consensus. Resultaterne sammenholdes med JIF, om hvilken Andersen udtrykker store forbehold mht samfundsvidenskaberne.
- Christiansen og Foss Hansen (1993) undersøgte Økonomisk Institut på Århus Universitet og fandt "(s. 161)

"Den bredere formidling – som foregår udelukkende på dansk – har fået stadig mindre relativ betydning [...] i dag, hvor dens andel er forsvindende lille." og (s. 175-6) "Kravet om produktivitet fører til produktion af mere eller mindre interessant forskning. Dele af produktionen laves som led i karrierekrav og omtales som værende af 'rituel' karakter."

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

- Sådanne forhold har været ret grundigt undersøgt i forhold til britisk økonomisk videnskab, bl.a. i D'Ippoliti (2020) og i Lee (2009), der undersøger såvel ekspertvurderinger og rangordning af tidsskrifter mhp at belyse mainstream økonomi og "heterodox" økonomi.
- Stockhammer, Dammerer og Kapur (2021) konkluderer: "Overall, the REF [The Research Excellence Framework] in its present form marginalises heterodox economics, pushes it out of the discipline and endangers pluralism in economics research."

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

- Tambovtsev (2023, 6) fandt:

“The emergence of a new type of competition – the competition between government departments that finance basic research – is revealed. It is demonstrated that this type of competition among scientists results in opportunistic behavior which is expressed in the concentration of academic workers on indicators rather than on work itself. This tendency hinders the growth of scientific knowledge and creates incentives for unfair competitive actions.”

Pragmatisk/kritisk videnskabsteori

- Til sidst en interessant undersøgelse af Alonso Rodriguez-Navarro (2009) af konsekvenserne af forskningsevaluering i Spanien. Den indikerer at evalueringsmekanismerne har betydet at produktionen af uvæsentlige resultater er øget på bekostning af top-forskning på Nobel-prisniveau.
- **Konklusion:** Jeg har givet en række eksempler, der belyser ”at data ikke taler for sig selv” (uddybet i Hjørland 2016). Disse eksempler peger på nødvendigheden af at inddrage perspektiver, der i dag ikke er fremtrædende i bibliometrisk forskning (men som dog findes, og er publiceret bl.a. af flere oplægsholdere på dette symposium, og citeret i dette indlæg.)

Referencer

- Ahlgren, Per. 2013. "Indikatoren 'source normalized impact per paper' i relation till den norska modellen." Stockholms Universitet. <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:854015/FULLTEXT01.pdf>
- Ahlgren, Per and Ludo Waltman. 2014. "The correlation between citation-based and expert-based assessments of publication channels: SNIP and SJR vs. Norwegian quality assessments." *Journal of Informetrics* 8, no. 4: 985-996. DOI 10.1016/j.joi.2014.09.010
- Andersen, Heine. 2000. "Influence and Reputation in the Social Sciences – How Much Do Researchers Agree?" *Journal of Documentation* 56, no. 6: 674–692. DOI: 10.1108/EUM0000000007132
- Christiansen, John K. og Hanne Foss Hansen. 1993. *Forskningsevaluering i teori og praksis: Organisering, netværk og publicering. Illustreret ved casestudier af to universitetsinstitutter*. København: Samfundslitteratur.

Referencer

- Gøtzsche, Peter C. 2013. "Conflicts of interests at medical journals." In Peter C. Gøtzsche: *Deadly Medicines and organized crime: How big pharma has corrupted healthcare*. London: Radcliffe Publishing, 64-69. (Findes også i dansk udgave)
- Hjørland, Birger. 2016. Informetrics needs a foundation in the theory of science. In S. Cassidy (Ed.), *Theories of informetrics and scholarly communication*. Berlin: Walter de Gruyter, 20-46. <https://doi.org/10.1515/9783110308464-005>
- D'Ippoliti, Carlo. 2020. *Democratizing the Economics Debate: Pluralism and Research Evaluation*. London, UK: Routledge.
- Lee, Frederic. 2009. *A History of Heterodox Economics. Challenging the mainstream in the Twentieth Century*. London: Routledge.

Referencer

- Rodriguez-Navarro, Alonso. (2009). Sound research, unimportant discoveries: research, universities, and formal evaluation of research in Spain. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 60(9), 1845-1858.
<https://doi.org/10.1002/asi.21104>
- Stockhammer, Engelbert, Quirin Dammerer and Sukriti Kapur. 2021. “The Research Excellence Framework 2014, Journal Ratings and the Marginalisation of Heterodox Economics.” *Cambridge Journal of Economics* 45, no. 2: 243–269.
<https://doi.org/10.1093/cje/beaa054>
- Tambovtsev, Vitaly L. 2023. “The claim for pluralism in economics: what is behind it?” *Journal of Institutional Studies* 15(1): 6–22 (in Russian). DOI: 10.17835/2076-6297.2023.15.1.006-022